

BODNÁR DÁNIEL

Győrffy Ákossal

Győrffy Ákos (1976) Gérecz Attila-, Sziveri János- és Artisjus-díjas költő. Vácott született, Nagymaroson nőtt fel, Börzsönyligeten él. Korábban mozgássérült gyerekekkel foglalkozott, jelenleg Budapesten a VIII. kerületben egy hajléktalanszállón dolgozik szociális munkásként. Eddig megjelent verseskötetei: A Csóványos északi oldala (2000), Akutagava noteszből (2004), Nem mozdul (2007), Havazás Amiens-ben (2010).

Magyarországon rengeteg gyermek ír verseket, mégsem lesz belőlük költő. Ön később kezdte — hogyan emlékszik első kísérleteire?

Tizenöt-tizenhat éves lehettem, középiskolába jártam, amikor elkezdtem írni. A táskámban mindig velem volt egy spirálfüzet, amelybe lejegyeztem mindent, ami az eszembe jutott. Folyamatosan teltek meg ezek a füzetek, különösen a kezdetekben. Első verseim aztán 1996 májusában jelentek meg, a Magyar Napló közölte őket. Az első megjelenés felejthetetlen pillanatára mindig emlékszik az ember. Éppen Budapesten voltam, amikor megvettem a folyóiratot, benne három versemmel. Később nem tapasztalt, nagy élmény volt.

Egyik értelmezője szerint az ön számára a költészet élet-halál kérdése. Ön is így érzi ezt?

Ez így talán nem igaz. Nem hiszem, hogy az életem minősége azon múlna, hogy írok-e vagy sem. Hullámokban írok. Van, amikor szinte folyamatosan, utána viszont hosszú ideig egyáltalán nem. Előfordul, hogy hónapokig nem, és egyáltalán nem érzem ilyenkor, hogy az életemben beállna valamilyen törés. Egyre inkább azt érzem, hogy a költészet léte vagy nemléte nem meghatározó az életemben, tehát ha esetleg egy idő után nem éreznék többé készíthetést az írásra, akkor sem hiszem, hogy mély depresszióba zuhannék emiatt, és teljesen értelmetlennek találnám az életemet. Az tehát, hogy a költészet élet-halál kérdése lenne a számomra, így nem pontos. Abban az értelemben talán igen, hogy ha viszont írok éppen, akkor a verseimet vagy a prózai írásaimat olyan érvénnyel és súllyal igyekszem megalkotni, hogy azok fejezzenek ki valami lényegeset a világról, segítsenek közelebb jutni ittlétem rejtélyének megfejtéséhez, ha ez lehetséges egyáltalán. Ezen kívül engem más nem érdekel költőként.

A Duna-Börzsöny térsége szinte szakrális hely az ön számára, a víz, az erdők, a hegység, egyáltalán a természet. Menekülési útvonal ez vagy a megnyugvás helyszíne?

Az, hogy annyira kötődöm a Dunához, a Börzsönyhöz, nyilván abból adódik, hogy ott nőttem fel. A szüleim háza a Duna-parttól alig ötven méterre van. Életem legkorábbi emlékei is a vízparthoz és a hegyek látványához kötődnek. Az egész gyerekkoromat mélyen meghatározta ez a lenyűgöző táj, a vizek, a Duna, az erdők és a hegyek, amelyek valamelyest még őrzik azt az állapotukat, amilyenek évszázadokkal ezelőtt lehettek. Maga a Börzsöny-hegység az ország legnagyobb, összefüggő, ember által nem lakott területe. A szó klasszikus értelmében az egyetlen rengeteg ebben az ország-

ban, ahová ha az ember beleveszik hajnalban, vándorolhat másnap hajnalig, anélkül, hogy bárkivel is találkozna. Erdő mindenütt. Hogy ez mennyire menekülés és megnyugvás? Eleinte talán volt e tájjal való kapcsolatomnak ilyen fázisa, pontosabban egyfajta erős késztetés a tájban való felszívódásra. Ez a vágy azonban inkább a kamaszkoromat és a kora ifjúságomat határozta meg erősen. S hogy mi elől menekültem? Arra vágytam, hogy egyedül legyek a természettel, a lelkeimmel. Elég introvertált ember vagyok, aminek néha a körülöttem élők isszák meg a levét. Ez valamiképpen oldódik az évek múlásával, bár alapvetően az maradtam, aki voltam, csak mások lettek a hangsúlyok talán. Az egyedüllétre való vágy mindig nagyon erős volt bennem. Ezzel együtt azonban arra is vágytam, hogy együtt legyek másokkal. De csak nagyon nehezen találtam rá azokra a barátokra, emberekre, akikkel az együttlétet intenzíven és hosszabb távon elképzelhetőnek tartottam. Néha-néha még mindig előtör belőlem, hogy meneküljek az erdőbe, a hegyekbe, de már korántsem azzal az erővel, mint régebben. Megvan még bennem az eltűnés vágya, de már nem a korábbi sötét érzelmi színezettel, hanem inkább valamiféle feloldódásra való vágyakozásként, hogy csak egy mohás kő legyek valamelyik árnyas horhos mélyén. Az a depresszió már nincs meg bennem, ami sokáig hű társam volt, inkább egyfajta melankóliává ülepedett bennem ez az egész. Mint egy szerelem, amelynek nincs valódi tárgya, hacsak nem egy másik világban.

Versei, úgy érzem, mintha egyfajta zárándoklatról is szólnának, mintha a transzcendenssel szeretne valamiképp kapcsolatba kerülni így, hegyi, erdei barangolásai közben.

Akutagava noteszéből című kötetének címe utalás a világirodalom egyik jelentős alakjára, a japán Akutagava Rjúnoszukéra, aki egész életében súlyos szorongásokkal küzdött, s amelyek végül győzedelmeskedtek felette, hiszen fiatalon, 35 évesen öngyilkos lett. Az ön szorongásait

Biztos, hogy van ennek egy ilyen vonatkozása is. Sőt, leginkább ez a vonatkozása a domináns. Elsősorban önmagamban zárándokoltam, amihez a természeti környezet biztosította a legoptimálisabb feltételeket. Kezdetől fogva érdekelték azok az alapvető emberi kérdések, amelyekkel a többség, úgy tűnik, nem akar foglalkozni — mert kényelmetlen, s a megválaszolása, egyáltalán, a végiggondolása erőfeszítést igényel —, vagyis hogy miért létezőnk, hogy kerülök ide, honnan, hová, miért?

Akutagava életútja zsákutcába torkollott, bár alaposabban meg kellene ezt vizsgálni, hogy valóban zsákutca volt-e, vagy sem. A szorongásaim összefüggnek azzal, amit korábban említettem, hogy alapvetően introvertált lény vagyok, és már egészen korai gyermek éveimre jellemző volt az az állapot, amiről nagyon szépen ír *Élmény* című rövid esszéjében Rilke: mintha valami átlátszó, de átláthatatlan fal feszülne körülöttem és az úgynevezett külvilág között. Amit egyrészt önmagamból teremtettem elő, másrészt viszont mintha mégsem. Mintha már ezzel a fallal együtt érkeztem volna ide, amire az ittlétem csak ráerősített. Ez a bizonytalan állapot pedig óhatatlanul feszültségeket idéz elő, hiszen az ember egyedül van, de vágyik is valamiféle együttlétre, ám az ilyen alkat nagyon nehezen bukkan rá a megfelelő emberekre, mivel viszonylag kevés olyan

mik okozzák, s hogyan próbálja ezeket oldani?

ember van, aki hasonlóan érez. Ha pedig mégis, akkor a többség szégyelli, elrejtí magában, nem beszél róla. Ez az állandóan meglévő feszültség az évek múlásával egyre erősebbé válik, főleg a serdülőkorban és az azt követő életszakaszban. Az az alapvető szorongásélmény, amit ebben a verseskötetemben megpróbáltam körbejárni, ebből fakad. Amikor először olvastam Akutagava írásait, megrendítettek, olyan dolgokat láttam bennük, amelyek engem is már a kezdetektől mélyen érintenek. Ezért állítottam össze ezt a fiktív Akutagava-könyvet, mintha én lennék ő, és ő lennék én. Valamilyen átjárhatóságot próbáltam létrehozni kettőnk között. A szorongás univerzális probléma, nem az individuumhoz van kötve, hanem általános emberi állapot. Akutagava nem tudott a szorongásaival megbirkózni. Azt, hogy én képes leszek-e erre, nem tudom, de reménykedem.

Szorongásaink folyamatosan visszatérnek az életünkben, ahogy ön is írja: „A szorongás aztán abból táplálkozik, hogy világossá válik: nem lehet elbújni. Ha nem, akkor viszont mi mást lehetne.” Mi lehet mégis ebből a kiút? Ahogy említette: megvan az esély arra, hogy legyőzze a szorongásait...

A szorongások valóban visszatérnek az életünkben, de alkat kérdése is, hogy az ember mennyire ragad bele a szorongásaiba, mennyire hagyja, hogy ez az örvény beszippantsa. Olyan állapot ez, ami egyszerre áldás és átok. Egyrészt olyan érzékenységgel jár együtt, ami elvezethet például az írásig, másrészt viszont kiszolgáltatottá is teszi az embert. Ha nem tudjuk megőrizni az egyensúlyt, és a kiszolgáltatottságunk eluralkodik az érzékenységünk fölött, akkor előbb-utóbb óhatatlanul az összeomlás következik. Akutagava esetében valami ilyesmi történhetett, ahogy még oly sokaknál. Én az utóbbi években érzek egy kialakulóban lévő egyensúlyi állapotot, ami jó esetben arra utal, hogy ez a kiszolgáltatottság nem lesz úrrá rajtam jóvátehetetlenül. Nyilván összefügg ez azzal is, hogy meg-nősültem, van egy hároméves kisfiam. A gyermekem megérkezése felvetett olyan kérdéseket, amelyekre választ kell adnom. Az apa-szerep meg kell hogy erősítse az embert abban, hogy ne hagyja, hogy a szorongásai fölébe kerekedjenek, mert egyszerűen nem engedheti meg magának, hogy összeomoljon. Hiszen föl kell nevelnem a kisfiamat, felelős vagyok érte.

A Védőbeszéd című versében írja: „Van még két vagy három életem ezen kívül, amiből most beszélek ki. (...) Hogy ezt az életemet kénytelen vagyok valóságnak tekinteni, míg azokat fantáziának, csak a saját gyengeségem jele.” Ez engem bizonyos buddhista, illetve a platonai tanokra emlékeztet.

Adódik a kérdés, hogy az ember miért épp azt az életet éli, amit, hiszen élhetne számtalan más életet is. Miért éppen ezt? Nagyon sokféle életben el tudom képzelni magam, és bizonyos mértékig azokban is élek, ahogy ebben a versben utaltam rá. Az ember párhuzamosan él egymás mellett sok életet. Az egyik az, ami fizikailag is tetten érhető, amit az úgynevezett valóságban is a sajátjaként él meg. Emellett azonban a képzeletvilágában is él, ez a belső élet, ami sok minden másra is kiterjed. Hamvas Béla írja *Kierkegaard Szicíliában* című esszéjében, hogy az ember nem tudja átúszni az óceánt, mert ha át is úszná, azt csak egyetlen szűk sávban tudná megtenni, de körülötte az óceán mérhetetlen nagy része átúszatlan maradna. Valami ilyesmiről van szó. Csupán a konkrétan megfogható életünkkel az élet valódi, hatalmas kiterjedése ismeretlen marad. Ezért az ember — már akit foglalkoztat az anyagin túli világ

tet, de eszembe jutnak Tarkovszkij, Buñuel filmjei is: álom, képzelet, valóság egymásba olvadása, szinte kibogozhatatlanul...

is — megpróbálja minél szélesebben átúszni az óceánt, amennyire csak lehetséges. Az ideális az lenne, ha egyszer az egész óceánt átúsznánk. Voltak az emberiség nagy történetében olyanok, akikről el tudom képzelni, hogy meg tudták tenni. Lao-ce, Eckhart mester, Assisi Szent Ferenc átúszta az egész óceánt. Erről van szó, az élet minél intenzívebb megragadásáról. Ezt meg lehet tenni ebben az egy életben is, de csak nagyon kevesen törekednek rá. Átjárás van a szabad akarat és az eleve elrendelés között. Mi az, aminek meg kell történnie, illetve milyen lehetőségei vannak az embernek arra, hogy saját maga alakítsa, irányítsa az életét? Egyrészt mintha csak minimális lehetőségei lennének, másrészt viszont szinte minden az egyéneken múlik. Hajlandó-e egy konkrétan neki szóló meghívásnak megfelelni, vagy nem? Itt megint csak Hamvas jut eszembe, aki azt írja valahol: az angyal mindenki életében egyszer megjelenik. Innentől kezdve az a kérdés, hajlandóak vagyunk-e ezt az angyalt észrevenni, egyáltalán, meghallgatni, hogy milyen hírral érkezett, vagy egyszerűen úgy teszünk, mintha nem vettük volna észre, és hagyjuk, hogy eltűnjön előlünk. Bizonyos esetekben ez egyszerűbb megoldásnak látszik, mert — ahogy Rilke is írta — iszonyú minden angyal. Az angyal iszonyúsága talán abban áll, hogy olyan kérdéseket tesz fel a számunkra, melyeket nem szívesen hallgatunk meg, mert az életünkre vonatkozó legalapvetőbb, legmélyebb problémáinkra világítanak rá. Mert nem afelől érdeklődik az angyal, hogy hány cukorral kérjük reggel a kávé. Az angyal szembesít bennünket önmagunkkal, ezt pedig nem szívesen vesszük, inkább úgy teszünk, mintha meg sem hallanánk őt. Ez az eleve elrendelés és a szabad akarat közötti állapot feszültsége, hogy hallgatunk-e és válaszolunk-e az angyal hívó szavára, vagy sem. Ez talán életünk leg-sorsdöntőbb pontja. Ha az ember nem hallgat az angyalra, tehetetlenül sodródni kezd, és végigél egy olyan életet, ami valójában nem is élet, hanem csak a körülményeknek és a kényszereknek valamilyen zűrzavaros masszája. Mi értelme lehet egy olyan életnek, ami nem is az enyém?

A völgy emlékei III. című versében egy meggyalázott lány iszonyú öngyilkosságát írja le, miközben megfogalmazza: „Vagy elpusztítanak az élet-hazugságaink, vagy megmaradunk a legkevésebbé száralmas hazugságainkban.” Hazugságaink nélkül képtelenség lenne élni?

Nem gondolom így, noha az látszik általános életgyakorlatnak, hogy az ember igyekszik a hazugságait mások számára érthetővé és indokolttá tenni. Nem hiszem, hogy ez bármire megoldás lehet. Arra gondolok inkább, hogy az ember annyira kifinomult technikáját fejleszti ki az önmagáról való hazugságoknak, hogy önmagát is meggyőzi arról, hogy ez miért jó, miért kell ennek így lennie. Kitalál mindenféle, ártatlanabbnak látszó hazugságokat a súlyosabb hazugságok helyett, hogy azokat majd kiváltja ezekkel. S aztán ezeket megindokolja egész életében önmaga és a környezete számára. Nem gondolom, hogy az ember képtelen leélni az életét hazugságok nélkül. Ez ugyan embertelenül nehéz, és össze is függ az angyali elhívással, hisz az angyal elvárja tőlünk, hogy hámozzuk le magunkról a hazugságainkat.

Verseit olvasva eszembe jut Thomas Merton és Pilinszky János. Az előbbiről az, hogyan lehetséges a csend erejével eljutni Istenhez. Mennyire érzi költői rokonainak őket?

Ön szerint miért félünk annyira a csendtől? Ha két vagy több ember összejön, elképzelhetetlen már, hogy huzamosabb ideig hallgassanak...

Az árkádiai kör című esszéjében arról elmélkedik, hogy az árkádiai világ „Legyen bár alig talpalatnyi, sokkal erősebb, mint az őt eltüntetni vágyó világ”. Ez számomra egy fordított Lucifer-motívum — Madách Tragédiájában mondja azt Lucifer az Úrnak: elég neki egy talpalatnyi hely, hogy elhintve a tagadás szellemét, megrontsa a teremtést —, míg a gonosz által uralt földi világban elég egy párányi fénysugár, hogy a sötétség ne borítson be végleg mindent.

Vagyis a világot fenntartó erő Isten, aki a lelkiünkben is él, belénk kódolta a jóra való hajlamot, s mint ilyen, ez elpusztíthatatlan...

Mindketten fontosak a számomra. Mindig is arra törekedtem, hogy minél egyszerűbben írjak. Nem vagyok híve az intellektualizmusnak. A csendet illetően pedig: ahhoz, hogy az ember bármivel is érdeemben tudjon foglalkozni, szüksége van a csendre. E nélkül nem megy. Van, aki ezt a csendet önmagában is meg tudja teremteni, függetlenül attól, hogy éppen hol van, mekkora körülötte a zaj. Én nem tartok itt, engem nagyon irritál a zaj, ez az egész, szüntelen lármá, amiben élünk.

Ugyanazért, ami miatt az angyaltól félünk. A csendben ugyanis el kellene kezdenünk súlyozni a dolgokat, különbséget tenni fontos és kevésbé fontos dolgok között, s akkor óhatatlanul előjönnek olyan kérdések, amelyekkel nem akarunk foglalkozni, mert kényelmetlenek a számunkra. Ezért inkább háritunk, s a meglévő csendfelületeket betapétázzuk a folyamatos zajjal és mindenféle handabandázással.

Az emberiség az elmúlt évszázadokban, de különösen az utóbbi száz évben a mindent megrontás többé-kevésbé tudatos szándékával a legvadabb elképzeléseket is felülmúló módon rombolt, gyilkolt és pusztított. A gonosz képes megrontani emberek hatalmas tömegeit, de az az erő, ami fenntartja ezt a világot, hozzáférhetetlen a számára. Mégis mindent elkövet annak érdekében, hogy ezt az erőt is megrontsa, de ehhez nincs elég ereje. Egyértelmű a számomra, hogy ez így van. Ezért aztán a gonosz végső soron vereségre van ítélve. Az valóban igaz, hogy a rontásnak elég egy talpalatnyi felület ahhoz, hogy megvesse ott a lábát, s onnan aztán mint egy rákos burjánzás, mindenfelé terjeszkedjen. Ahhoz az Abszolútumhoz azonban, amin az egész teremtés alapul, nem férhet hozzá, még ha mindent meg is tesz annak érdekében, hogy ennek az ellenkezőjéről meggyőzze az embert. A rombolás, a természet semmibevétele és kirablása az emberi tudatlanságra vezethető vissza. Ahogy Jézus Krisztus mondja a kereszten, bocsáss meg nekik, Atyám, mert nem tudják, mit cselekszenek. Nem tudjuk, hogy mit cselekszünk, ezért talán reménykedhetünk a megbocsátásban. A rombolás és a pusztítás, a gonosznak ez a döbbenetes tényerése a tudatlanságon alapszik, a végső dolgokról való teljes tudatlanságon. Márpedig tudatlanul lehetetlen *valóban* elpusztítani ezt a világot. Ebben lehet a mi egyetlen reményünk.

Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtett minket, ami valószínűleg nem azt jelenti, hogy Ő egy antropomorf lény volna, hanem inkább azt, hogy az ember lényének legmélye azonos az Istennel. Ez pedig egyet jelent azzal, hogy az ember elpusztíthatatlan, éppen azért, mert része az isteninek.

Ahogy Jézus mondja, ne attól féljétek, aki a testet pusztítja el, hanem attól, aki a lelket...

Sok jel mutat arra, hogy ez a világ az utolsó óráit éli. De gondoljunk csak bele: miféle világnak éljük az utolsó óráit? Csak ennek a mindenestül megrontott világnak, amelynek el kell pusztulnia, s azt hiszem, hogy el is fog. Ez csak idő kérdése. Ez azonban nem egyenlő az egész világ pusztulásával. Természetesen nem mindegy, hogy ez milyen áldozatokkal jár majd. Nem kell ahhoz semmiféle prófétai képesség, hogy az ember felismerje, hogy ami most zajlik — és nemcsak Magyarországon, hanem világszerte —, az ennek a mostani világnak a végromlását készíti elő. Nem egy szívderítő állapot, de fel kell ismernünk, hogy ezt a világot mi tettük ilyenné, nem valami isteni átok ez rajtunk, hanem az ember szabad akaratából hozta létre. Sokan teszik fel a kérdést, hogyan hagyhatta Isten, hogy idáig fajuljanak a dolgok? Primitív érvként hangoztatják: ebből is látszik, hogy Isten nem létezik, mert ha létezne, nem hagyná, hogy emberek milliói pusztuljanak el a legkegyetlenebb módon. Ez tipikus emberi elképzelés. A történelemben évezredek óta ismétlődnek a legszörnyűségebb dolgok. Hol van ilyenkor Isten? Ha esetleg van is, nincs jelen. Megteremtette ezt a szörnyűséges világot, s aztán magára hagyta az emberiséget.

Pedig a látszat ellenére itt van, Jézus Krisztus révén, aki a mennybemenetele előtt megígérte tanítványainak, veletek vagyok a világ végéig...

De valóban tisztában vagyunk-e ezzel? Éltető forrás ez a számunkra, vagy csak legyintünk rá és mosolygunk rajta, mint valami igéző mesén, aminek semmi köze a valósághoz? A mindennapi tapasztalat az, hogy ezt csak rutinosan ismételtetjük, valamiféle önszugesztioként. A valóságban pedig mélységesen rettegünk az ismeretlentől. Marx nem véletlenül mondta azt, hogy a vallás a népopiuma. Ez a lényegét illetően persze nem igaz, de annyiban igen, hogy az ember a vallást gyakran használja egyfajta hazugságtechnikaként, ami mögé el lehet bújni, és onnan aztán lehet azt mondani, hogy én már rendben vagyok a túlvilágot, az üdvösséget illetően. Az önelégült, saját pozícióiban biztos „keresztény” ember kifinomult hazugságtechnikája egészen bámulatos tud lenni.

Az imáról írja egy helyütt, hogy nem kényeszer, „inkább az, hogy nem tehetek mást”. Csak a belső lelki szükségletünkől fakadó, őszinte imáinkat hallgatja meg Isten?

Az ember általában csak akkor imádkozik, ha szorult vagy kilátástalannak tűnő helyzetben van. Hemingwaynek van egy idevágó novellája: az első világháborús hadszíntéren a főhős egy lövészárk alján fekvé retteg, és Istenhez fohászkodik: Atyám, ha innen megmenekülök, minden reggel és este elmondom a Miatyánkot, és egész életemben istenfélő életet fogok élni. A főhős megmenekül, túléli a háborút, és soha többé nem imádkozik. Ez jellemző az emberek többségére. Az imának nem szabad önmagáról szólnia, ez talán a legfontosabb. Ha az ember önmagáért imádkozik, erősen kétséges, hogy meghallgatásra talál-e. Valaki azt írta, hogy Isten csak az isteni pozícióból elmondott imát hallgatja meg, a többire nem figyel oda. Ezt én úgy értelmezem, hogy a lelkünk legmélyéből fakadó lendülettel kell imádkoznunk, abból a pontból kiindulva, ahol az isteni és az emberi már összeér. Ezek az imák talán meghallgatásra Istennél, a többi mintha el sem hangzott volna.

A Havazás Amiensben című versében Szent Márton történetét meséli el. Az erőt sugárzó katona, Márton felismeri az összefagyott koldusban a szenvedő Krisztust, és ráteríti köpenyegét. Van-e összefüggés a vers megszületése és aközött, hogy egy budapesti hajléktalan szállón dolgozik?

Az említett vers záróakkordjában írja: „Nem mozdulok el a fényből, Uram. Ruhádba öltözöm, fényes palástodba öltözve kelek át a végtelen havazáson, ami az evilág.” Vagyis próbáljunk meg krisztusi lélekkel élni itt a földön, a ránk folyamatosan zúduló csapások, viszontagságok ellenére is? „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok az”? Még ha nem sikerül is, legalább az erre való törekvés legyen meg bennünk?

Valószínűleg igen, de nem tudatosan. A vers megírásának prózai okai voltak. A nagymarosi önkormányzat pályázatot írt ki egy a főtéren felállítandó Szent Márton-szobor elkészítésére. Egy ismerős szobrászművész nyerte el a pályázatot. Felvetette, hogy írjak egy verset Szent Mártonról, ami majd elhangozna a szoboravatáson. Meg is írtam a verset, de a szobrásznak nem igazán tetszett, mondván, hogy rímes költeményre gondolt. Én azonban nem voltam hajlandó átírni a verset. Később kicsit még igazítottam rajta, míg elkészült a végső változat. Nyilvánvaló, hogy ez a versem nem csak azért készült el, mert a szobrász ismerősöm felkért rá, ez inkább csak ürügy volt. Hogy mennyire játszott közre a vers megszületésében az, hogy hajléktalanokkal foglalkozom? Amióta dolgozom, mindig hasonló munkát végeztem. Korábban mozgássérült gyerekekkel foglalkoztam. Önmagam számára mindig csak olyan munkát tudtam elképzelni, amely kötődik a társadalom periferiáján élőkhez, azokhoz, akik kívül vannak, akik nem látszanak, akikről nem akarunk tudomást venni, akiket elhagytunk, akiknek elengedtük a kezét, akiket rosszabb esetben el is tapostunk.

Azt hiszem, egyetlen esélyünk az életre, ha úgy látjuk ezt az egészet itt, mint valami végtelen havazást, amihez nem lehet mélyebb közünk, mert nem ez az otthonunk, ezen át kell kelniük valahogy. Nincs más választásunk. Nem látom másnak értelmét. Tágabb összefüggésekben kellene gondolkodnunk az életünkről, nem pedig ilyen lehatárolt módon, ahogy azt általában tesszük. Krisztus ezt elég radikálisan elmondta: tagadd meg apádat és anyádat, illetve hagyd a holtakra, hogy eltemessék a halottakat. Halottnak lenni nagyon könnyű már itt, a földi életünkben is. A legtöbb ember bizonyos értelemben már ebben a világban halott. Nem jut el a felébredésnek abba a stádiumába, ami szükséges ahhoz, hogy értelmezhetővé váljon számára, miről beszélt Krisztus. Sokak számára teljességgel felfoghatatlan, hogy miképpen lehetséges úgy tekinteni például a szüleinkre, mint akárki másra. Mint egy koldusra, vagy mint egy idegenre. Hogy valójában nem érezhetjük az egyik embert közelebb magunkhoz, mint a másikat. Mert ha efféle érzelmi halmazokat alakítunk ki, máris elvesztünk a világ útvesztőiben. Márpedig erről szól mindez. Ahogy ugyancsak Jézus kérdezi: Ki az én anyám, kik az én rokonaim? Azok az én anyám és testvéreim, akik Isten ígését hallgatják és megcselekszik. Igen: akik hallgatják, és akik próbálnak annak megfelelően élni is. Ez a vérségi köteléken túli szellemi-lelki kötelék egyetemes. A krisztusi tanításnak az ember az esetek többségében képtelen megfelelni. Ha mélyebben szemléljük Krisztus tanítását, akkor rádöbbenünk, hogy olyan elképesztően kemény követelményeket állít elénk, amelyeket lehetetlennek tűnik megvalósítani. Vannak félmegoldások, ezekkel az ember igyekszik megnyugtatni önmagát, hogy megtettem, amit tudok, többre nem vagyok képes, ne is várja tőlem senki. És akkor keresem a kifogásokat, próbálok egérutat nyerni önmagam elől.

Az ember vagy a teljes lényével odaadja magát, vagy pedig az van, amit ma tapasztalunk a világban. Élni másokért, de sokkal inkább Krisztusért. Ha az ember megpróbál akár a legegyszerűbb módon megfelelni ennek, akkor a világ iszonyú erővel ellenáll. Sőt, az emberben magában is megvan ez az ellenállás, ön maga lelkének alantasabb részéről. Ez a világ minden szegletében a krisztusi tanítással homlokegyenest ellenkező módon működik — ami azt is jelenti, hogy mindaddig, amíg ezt nem tudatosítom magamban, tulajdonképpen halott vagyok. Egy olyasféle lény, mint a horrorfilmekből ismert zombik, akiket valami sötét erő mozgat, miközben ők maguk öntudat nélküli halottak.

Térjünk vissza a jelenlegi foglalkozásához. Az ön verseinek a többsége meditatív, filozofikus, lelki elmélyültségéről tanúskodik. Ugyanakkor a hajléktalanokkal való foglalkozása révén lehajol a társadalom talán legkiszolgáltatottabb, legelhagyatottabb rétegeihez. Mennyire tud azonosulni a hajléktalanok szenvedéseivel, s milyen reményt tud adni nekik?

Ez a két hivatás csak a felszínen válik el egymástól. Egy erdő szélén élek Börzsönyligeten, ahonnan az ember hajnalban elindul, és egy óra múlva megérkezik a Józsefváros mélyére, a hajléktalanszállóra. Egyfelől tölgyfák, baglyok és patak, másfelől lerobbant alkoholisták és reménytelenség. Látszólag ég és föld a kétféle közeg. A hajléktalanlétben az ember önmagára ismer. Bizonyos szempontból én is hajléktalan vagyok, hisz a mai világot az ember nemigen tekintheti már otthonának. A hajléktalanlét szép metaforája ennek az állapotnak. Egy ember, akinek nincs senkije és nincs semmije azon az egy szakadt szemeteszsákon kívül, amit éjjel-nappal magával hord. Semmiféle világi kötöttséggel nem rendelkezik, legalábbis látszólag. Ez egyfajta fordított eszményi állapot, hiszen a világ nem tartja őt rabságban a ránk kényszerített dolgaival. A hajléktalant elengedte a világ. Ezek az emberek szinte mindentől el vannak vágva. Csak az a kérdés, hogyan? A maguk szabad elhatározásából, vagy mindenféle kényszerek és fájdalmak hatására? A világtól való eszményi leválás ördögi paródiája a hajléktalanlét, hiszen ezek az emberek nem önmaguk elhatározásából kerültek ide, hanem a világban meglévő kényszerítő körülmények és önmaguk tévedései, ballépései választották le őket a világról. Ott állnak a senkiföldjén és hihetetlenül szenvednek amiatt, hogy nincs senkijük és nincs semmijük. Az úrban, a semmiben állnak. Legtöbbjük vissza sem akar már térni a társadalomba, részben mert nincs olyan állapotban, hogy képes lenne rá, de már késztetést sem érez erre. Már csak azt szeretnék, hogy minél előbb vége legyen ennek a szörnyűségnek, s ezért meg is tesznek mindent, elsősorban az alkohol segítségével. Gyakran hangoztatják is, hogy őket már tényleg semmi nem érdekli, legyen ennek vége minél hamarabb. A hajléktalanlét a földön megvalósult pokoli állapotok egyike. Az ember már nincs itt, mert a társadalom egyrészt kivetette őt magából, másrészt saját maga írta ki önmagát a társadalomból. Nem lehet azt állítani, hogy a hajléktalanok egyoldalúan áldozatok lennének, kerülni kell ezt a fajta érzelmes, szentimentális megközelítést velük kapcsolatban. Gyakran ők maguk is tevőlegesen hozzájárultak ahhoz, hogy hajléktalanná váljanak. A hajléktalanná válás esélye azonban valamennyiünk esetében fennáll. Szellemi-lelki értelemben

pedig mi is hajléktalanok vagyunk, s ezt én sokkal súlyosabbnak tartom, mint az anyagi értelemben vett hajléktalanságot. Az anyagi értelemben vett talajtalanná válást mindig megelőzi egy szellemi-lelki gyökértelenség. S hogy milyen reményt tudok adni nekik? Amikor az ember hajléktalanok közé kerül, nagy tervekkel lát munkához, hogy ő majd megváltoztatja, pozitív irányba fordítja az életüket. De gyorsan rá kell ébrednie, hogy mindez illúzió. A hajléktalanokkal foglalkozó szociális munkások közül sokan rövid időn belül belefásulnak a munkába, mert felismerik, hogy nem tudnak mit tenni. Hogy tehetetlenek. A feladat átcsap rajtuk, meghaladja az erejüket, nincs látászata az igyekezetüknek. Hogy sikerélmény szinte soha nincs, igaztalanság, durva hangok viszont annál gyakrabban. S akkor jó esetben elfogadja azt, hogy olyan apróságokon múlik a dolog, mint hogy az ember beszélget némelyikükkel. A mindentől megfosztottság ugyanis a legmélyebb rétegekig lehatol a hajléktalanoknál, gyakran olyan szintekig, hogy valóban nincs már kihez szólniuk. Egyik alkalommal hazafelé mentem a szállóról, s összefutottam az egyik „hajléktalanunkkal”. Annyi történt csupán, hogy ráköszöntem. Legközelebb, már a szállón, odajött hozzám sírva, hogy ő soha nem fogja nekem elfelejteni, hogy a nyílt utcán hangosan ráköszöntem, mert ő ezt az érzést már egyáltalán nem ismerte. Őt semmibe veszik mindenhol, undorral átlépnek rajta, nem veszik emberszámba. Az az egyébként teljesen természetes gesztus, hogy valaki hangosan ráköszön egy másik emberre, az ő számára elementáris, felkavaró élményt jelentett, amit úgy élt meg, hogy sírva megköszönte nekem. A hajléktalanokkal való munka valójában itt kezdődik: beszélgetni kell velük, emberszámba kell venni őket, hogy érezzék, érdekel, mi van velük. A munkám értelme az, hogy együtt vagyok velük, enyhítek a kítaszítottságukon, amennyire csak lehetséges. Nyilván az is fontos lenne, hogy megfelelő lakhatást biztosítsunk a számukra, de erre szinte semmi eszközünk nincsen, ez állami, társadalmi feladat kellene, hogy legyen, de e tekintetben semmiféle reményt keltő fejleményt nem látok.

Az egyik esszéjében leírja, amint a hajléktalanszálló udvara fölött egyszer csak három angyal — hattyú alakjában — átrepül, s mint fogalmaz: amíg az ilyesmi megtörténik, „addig nincs nagy baj mégsem”. Ez az isteni gondviselésbe vetett végtelen hit?

A világ legbelső lényege érintetlenül és tisztán létezik most is. Ennek a tiszta lényegnek a csorbítatlan meglétéről szóló híradásokra kell az embernek minden érzékszervével odafigyelnie. Minden azon dolgozik persze, hogy ezekről a híradásokról ne szerezünk tudomást semmiképp. Pedig Isten minden egyes pillanatban küld üzenetet magáról, csak ezek a jelek legtöbbször elvesznek abban a kaotikus áradatban, ami a világ. Megfelelő „antennákkal” mégis képesek vagyunk fogni ezeket a jeleket, képesnek kell lennünk rá. Hangoltság és irány kérdése. Mint a parabolaantenna, ami mindig ugyanazt a műholdat követi. Mert a sok égitest közül csak egyetlenegyéről érkezik számára adás.